

บทความวิชาการ
แนวทางการวัดและประเมินผลการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะสำหรับ
การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของประเทศไทย
Guidelines for Measuring and Evaluating Competency-Based
Education Management for Improving the Quality of Education
in the 21st Century in Thailand

พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ^{1*} และ ดร.ณิ ปัญจรัตน์กร²

Phongsak Phakamach^{1*} and Darunee Panjarattanakorn²

^{1,2}วิทยาลัยผู้ประกอบการสร้างสรรค์นานาชาติรัตนโกสินทร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ นครปฐม

^{1,2}Rattanakosin International College of Creative Entrepreneurship,

Rajamangala University of Technology Rattanakosin, Nakhonphatom

*Email: phongsak.pha@rmutr.ac.th

Received 28 June 2023; Revised 20 August 2023; Accepted 21 August 2023

Abstract

This article aims to present guidelines for measuring and evaluating competency-based education (CBE) management for improving the quality of education in the 21st century in Thailand. The measurement and evaluation of learning outcomes has three components: (1) assessment for learning; (2) assessment while learning; and (3) assessment of learning. Competency-based curriculum management means formulating policies and procedures regarding the organization of learning processes, whereby educational institutions must have clear systems and mechanisms for curriculum development, measurement and evaluation, including quality assurance. The content of this article presents issues for CBE management for improving the quality of education with relevant details as follows: (1) the components and main characteristics of CBE management; (2) guidelines for measuring and evaluating the performance of educational measurement with CBE systems; and (3) guidelines for developing competency-based curriculum and competency-based learners, respectively. In addition, the details related to CBE management's measurement and evaluation process are clearly specified. Educational institutions have a role to play in supervising and monitoring the management of education to meet the requirements with quality. Moreover, teachers are responsible for preparing learning management plans and designing measurements and evaluations of competency-based learning management as required. Stakeholders in education management can apply CBE management to improve the quality of education in the 21st century to develop human resources with the potential for the development of Thailand.

Keywords: Education Management; Competency-Based; Quality of Education; 21st Century

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการวัดและประเมินผลการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะสำหรับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของประเทศไทย โดยพิจารณาถึงองค์ประกอบและลักษณะสำคัญของการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ ซึ่งการวัดและประเมินผลการเรียนรู้มีองค์ประกอบ 3 ประการ ได้แก่ การประเมินเพื่อการเรียนรู้ การประเมินขณะเรียน และการประเมินผลการเรียนรู้ การบริหารหลักสูตรฐานสมรรถนะจะหมายถึงการกำหนดนโยบายและระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยสถาบันการศึกษาต้องมีระบบและกลไกในการพัฒนาหลักสูตร การวัดและประเมินผล รวมถึงการประกันคุณภาพการศึกษาที่ชัดเจน เนื้อหาในบทความนี้กล่าวถึงประเด็นสำหรับการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาโดยมีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย 1) องค์ประกอบและลักษณะสำคัญของการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ 2) แนวทางการวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะและประสิทธิภาพของการวัดผลการศึกษาด้วยระบบการศึกษาฐานสมรรถนะ และ 3) แนวทางการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะและสมรรถนะผู้เรียน ตามลำดับ อีกทั้งยังได้ระบุรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการวัดและประเมินผลการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะไว้อย่างชัดเจน สถาบันศึกษามีบทบาทในการกำกับติดตามการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามที่กำหนดอย่างมีคุณภาพ อีกทั้งผู้สอนต้องทำหน้าที่จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้รวมถึงออกแบบการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ที่อิงสมรรถนะตามที่กำหนด ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะสำหรับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพสำหรับการพัฒนาประเทศไทยต่อไป

คำสำคัญ: การจัดการศึกษา; ฐานสมรรถนะ; คุณภาพการศึกษา; ศตวรรษที่ 21

บทนำ

กระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาดิจิทัล (Digital Education) ที่เป็นอย่างรวดเร็วส่งผลให้การดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 มีลักษณะที่เป็นพลวัตหรือไม่หยุดนิ่ง การดำรงชีวิตให้ประสบผลสำเร็จล้วนต้องอาศัยสมรรถนะแห่งตนที่ประกอบด้วยทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะด้านสารสนเทศ ทักษะชีวิตและการทำงาน รวมถึงระบบสนับสนุนการศึกษา (Sinlarat, 2020) ทั้งนี้เด็กและเยาวชนคนรุ่นใหม่ต้องเรียนรู้และเข้าใจในสาระวิชาหลักและทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม มีองค์ประกอบที่เรียกย่อ ๆ ว่า 3R และ 4C เพื่อนำไปใช้ในการดำรงอยู่และการประกอบสัมมาอาชีพในอนาคต (Mongkhonvanit, 2017) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคแห่งการเรียนรู้แบบไร้ขีดจำกัดและการเปลี่ยนแปลงแบบพลิกโฉม (Education Disruption) ยิ่งต้องผนึกกำลังกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้รับผิดชอบทางการศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อกำหนดนโยบายและระเบียบวิธีปฏิบัติให้ผู้เรียนมีสมรรถนะ (Competency) หรือบรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ (Learning Outcomes: LO) บนพื้นฐานของการมุ่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ (Outcome-Based Learning: OBL) ตามกรอบแห่งการศึกษาแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Outcome-Based Education: OBE) และการเรียนรู้ยุคใหม่ (Phakamach et al., 2022b; Fang et al., 2022) ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพการศึกษาในศตวรรษที่ 21 จึงต้องมีการใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Proactive Learning) และใช้หลักการยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Learner Centric) ให้มากขึ้น ซึ่งผู้เรียนต้องสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองโดยมีผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกและเสนอแนะเครื่องมือต่าง ๆ เพื่อการเข้าถึงองค์ความรู้โดยผ่านเทคโนโลยีสมัยใหม่รวมทั้งการนำสื่อสังคมออนไลน์เข้ามาช่วยที่ผ่านการสังเคราะห์แล้วเป็นเครื่องมือเสริมในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน (Ferrerias-Garcia et al., 2021) ทั้งนี้ เพราะความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัลและการเปลี่ยนผ่านของความรู้ที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ต่อเนื่อง และไม่มีที่สิ้นสุด ทั้งผู้เรียนและผู้สอนก็ต้องพัฒนาตนเองโดยเร่งด่วนเพื่อเข้าสู่โลกที่มีสภาพแวดล้อมแห่งการเรียนรู้ใหม่ให้ได้อย่างกลมกลืน (Phakamach et al., 2022) อย่างไรก็ตาม ระบบสังคมเศรษฐกิจและการศึกษาดิจิทัลส่งผลให้พฤติกรรมผู้เรียนเปลี่ยนไป การปรับกระบวนการจัดการเรียนการสอนและการประยุกต์ใช้สื่อสมัยใหม่ก็เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสิ่งท้าทายเพราะสังคมแห่งการเรียนรู้แบบใหม่ที่มุ่งให้

ผู้เรียนไม่เพียงแต่เป็นผู้ที่คอยรับรู้แต่ต้องเป็นผู้สรรค์สร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ซึ่งนับเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญเพื่อการเข้าสู่ระบบการศึกษา 4.0 อย่างมีคุณภาพของประเทศไทย (Brauer, 2021; Juithong, 2022)

จากปรัชญาการศึกษาที่มีกระบวนการทัศน์เปลี่ยนไปจนถึงปัจจุบันที่สังคมต้องการคนรุ่นใหม่ที่มีวิจรรย์ญาณ รู้จักแยกแยะได้ ว่าจะอะไรเหมาะสม มีการคิดใหม่ๆ มีจินตนาการสร้างสรรค์เชิงบวก รู้จักการเรียนรู้ การผลิตองค์ความรู้ และแบ่งปันความรู้ เข้าใจ ทิศทางการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาของโลกและสังคม สร้างสรรค์ผลผลิตใหม่เข้าสู่ตลาด สามารถสื่อสารกับคนอื่นได้อย่างมั่นใจ ใช้ชีวิตอย่างมีความรับผิดชอบ มีคุณธรรม และไม่เอาัดเอาเปรียบคนอื่นในสังคมไทยและสังคมโลก (Phakamach et al., 2021) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดกรอบสมรรถนะหลักสำหรับการจัดการศึกษาของประเทศไทย 6 ด้าน ได้แก่ (1) การจัดการตนเอง (SM), (2) การสื่อสาร (CM), (3) การรวมพลังทำงานเป็นทีม (TC), (4) การคิดขั้นสูง (HOT), (5) การเป็น พลเมืองที่เข้มแข็ง (AC) และ (6) การอยู่ร่วมกับธรรมชาติและวิทยาการอย่างยั่งยืน (SCN) ประกอบกับแนวโน้มการเรียนรู้ ของมนุษย์บนโลกยุคใหม่อันได้แก่ (1) การเรียนรู้แบบ Just in Time, (2) การเรียนรู้ที่มุ่งเน้นเป้าหมาย (Purpose-driven), (3) การเรียนรู้แบบผสมผสาน (Truly Blended) และ (4) การพัฒนาบุคลากรให้มีทักษะเก่งรอบด้าน (T-Shape Development) เข้ามามีบทบาทอย่างสำคัญ ดังนั้นรูปแบบการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จึงมีการเปลี่ยนไปเป็นทักษะการเรียนรู้ขั้นสูง ทักษะที่ต้อง เรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) การสอนให้ผู้เรียนรู้จักวิธีหาความรู้และใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์ (Learn How to Use) รวมถึงการฝึกอบรมให้เกิดความคิดริเริ่มจากประสบการณ์ตรงโดยการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้แบบเข้มข้น และมีการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยรูปแบบการสอนที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (OECD, 2021) โดยผู้บริหารศึกษาย่อมเป็นกลไกสำคัญในการ กำหนดนโยบายและรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ต้องสอดคล้องกับการสร้างทักษะให้กับผู้เรียน (Denning, 2021) ส่วนผู้สอนถือเป็น ผู้อำนวยการเรียนรู้ (Coach) และผู้อำนวยการอำนวยความสะดวก (Facilitator) ในกระบวนการเรียนการสอนแทนพร้อมปรับวิธีการสอน แบบบรรยายให้น้อยลงเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนและฝึกปฏิบัติการให้มากขึ้น โดยการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา อย่างต่อเนื่องทั้งระบบ พร้อมทั้งการเน้นปรับปรุงกระบวนการสอนเชิงรุกรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกการคิดวิเคราะห์ และแก้ปัญหา รวมถึงการบรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ให้มากที่สุด อีกทั้งควรมีการปรับปรุงข้อสอบโดยใช้ข้อสอบมาตรฐานกลาง ในรูปแบบอัตนัยและปรนัยที่เน้นการคิดวิเคราะห์และวิปฏิบัติให้มากยิ่งขึ้นเช่นกัน (Prasertsin et al., 2021)

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา แนวทวิวิชาการทางการศึกษามีการตื่นตัวและให้ความสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาความสามารถ หรือสมรรถนะ (Competency) ของผู้เรียนอย่างกว้างขวาง โดยได้อภิปรายและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับบทบาท ของสถาบันการศึกษาทุกระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นการฝึกปฏิบัติในกระบวนการทางการศึกษาทุกระดับเพื่อให้ผู้เรียน มีทักษะเพียงพอที่จะสามารถเผชิญกับความท้าทายในศตวรรษที่ 21 (Alhashem et al., 2022) ซึ่งนำมาสู่ข้อเสนอแนะวิธีการ ปรับเปลี่ยนและพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอน ระบบการวัดและประเมินผล และการปรับปรุงสาระสำคัญของหลักสูตร เพื่อเสริมสร้างทักษะและสมรรถนะสำคัญที่ผู้เรียนจำเป็นต้องมีในศตวรรษที่ 21 อันจะนำไปสู่ความสามารถในการปฏิบัติงานอย่างมี ประสิทธิภาพเพื่อการพัฒนาประเทศในอนาคต (Hooda & Singla, 2021; Juithong, 2022) กระทรวงและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กับการจัดการศึกษาของประเทศไทยได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาใหม่โดยการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. 2560- 2579) เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการศึกษากับการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์สหประชาชาติในปี พ.ศ. 2573 (SDGs 2030) ที่ประเทศไทยได้ให้สัตยาบันไว้ โดยมีจุดหมายที่มุ่งการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาซึ่งได้กำหนดคุณสมบัติของผู้สอนที่ต้องมี คุณวุฒิการศึกษาและความเชี่ยวชาญหรือความชำนาญการทางวิชาชีพจากประสบการณ์การทำงานจริงมาถ่ายทอดความรู้และ ฝึกปฏิบัติอย่างเข้มข้นให้แก่ผู้เรียนโดยตรง ดังนั้น การศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ (Competency-Based Education: CBE) กำลังเป็นประเด็นสำคัญอย่างยิ่งต่อการปฏิรูปและการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งของประเทศไทยและทั่วโลก ซึ่งต่างได้มีการนำเอาแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ รวมถึงกรณีศึกษามาประยุกต์ใช้โดยเร่งพัฒนาทักษะที่จำเป็นแก่ผู้เรียนในศตวรรษ ที่ 21 ที่กันเรียกว่า “ฐานสมรรถนะ” เพื่อใช้ในการเสริมสร้างศักยภาพและพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะพื้นฐานในการประกอบ

อาชีพ การดำรงชีวิตประจำวัน และการนำสมรรถนะนั้นไปใช้ในการพัฒนาประเทศ (Cates et al., 2021; Phakamach & Panjarattanakorn, 2023)

บทความนี้มีเนื้อหาต่อเนื่องจากฉบับก่อนหน้าที่ตีพิมพ์ในวารสารนี้เรื่อง “สถาปัตยกรรมการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในศตวรรษที่ 21” (Phakamach & Panjarattanakorn, 2023) โดยระบุประเด็นวิวัฒนาการของการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะประกอบด้วย แนวคิดและความเป็นมาของหลักสูตรฐานสมรรถนะ การจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ สาระสำคัญและองค์ประกอบของการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ และการจัดการหลักสูตรฐานสมรรถนะ ส่วนบทความนี้นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับแนวทางการวัดและประเมินผลการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะสำหรับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของประเทศไทย โดยมีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย 1) องค์ประกอบและลักษณะสำคัญของการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ 2) แนวทางการวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะโดยระบุประเด็นเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะและประสิทธิภาพของการวัดผลการศึกษาด้วยระบบการศึกษาฐานสมรรถนะ ท้ายที่สุดกล่าวถึง 3) แนวทางการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะและสมรรถนะผู้เรียนโดยระบุประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะและการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน ตามลำดับ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อนำเสนอแนวทางการวัดและประเมินผลการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะสำหรับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของประเทศไทย
2. เพื่อนำข้อมูลเกี่ยวกับการวัดและประเมินผลการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะไปใช้เป็นแนวทางสำหรับการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อการพัฒนาประเทศไทย

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. บุคลากรทางการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาทุกระดับสามารถนำข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการวัดและประเมินผลการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะสำหรับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศไทยไปประยุกต์ใช้สำหรับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกระดับสามารถนำข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการวัดและประเมินผลการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะสำหรับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศไทยไปประยุกต์ใช้สำหรับการกำหนดนโยบายและระเบียบปฏิบัติในการพัฒนารูปแบบวิธีการวัดและประเมินผลการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะตามความเหมาะสม

องค์ประกอบและลักษณะสำคัญของการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะ

การนำสมรรถนะมาเป็นเป้าหมายในการจัดการศึกษาโดยมีการกำหนดสมรรถนะหลักของผู้เรียนทุกระดับ ถือเป็นก้าวสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนโดยรวมได้ ซึ่งทำให้ระบบการศึกษามีเป้าหมายชัดเจน มีความเข้าใจตรงกัน การนำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล รวมไปถึงจนถึงการจัดการเรียนการสอนที่เน้นได้ประยุกต์ใช้ความรู้ในงานต่าง ๆ ในสถานการณ์จริงและการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน และการประเมินผลที่เน้นองค์รวมของสมรรถนะที่ควรเกิดขึ้นในตัวผู้เรียนโดยตรง ทั้งทางด้านการบริหารหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการวัดประเมินผลที่อิงสมรรถนะหรือผลลัพธ์การเรียนรู้ จึงเกิดเป็นการศึกษาอิงสมรรถนะ (CBE) (Levesque & Wake, 2021) โดยสรุปองค์ประกอบของการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะทั่วไปประกอบด้วย 1) หน่วยสมรรถนะ (Unit of Competence/Competency), 2) สมรรถนะย่อย (Element of Competence), 3) เกณฑ์การปฏิบัติ (Performance Criteria) และ 4) เงื่อนไข/ของเขตการปฏิบัติ

(Conditions/Range of Variables) ซึ่งจำเป็นต้องระบุในแผนการเรียนรู้ในแต่ละรายวิชาในหลักสูตรอย่างชัดเจนด้วย ส่วนลักษณะของการจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะสามารถสรุปโดยภาพรวมได้ดังนี้ (Phakamach & Panjarattanakorn, 2023)

1) กำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ (Learning Outcomes/Course Outcomes) อย่างชัดเจน โดยคาดหวังว่าผู้เรียนจะสามารถปฏิบัติได้เมื่อสำเร็จการศึกษา (Expected Learning Outcomes: ELO) จากการที่ผู้สอนได้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนหลากหลายรูปแบบตามสมรรถนะการเรียนรู้ที่กำหนด

2) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Learner-Centeredness) โดยการเลือกใช้สื่อดิจิทัล นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษาที่หลากหลาย รวมถึงอุปกรณ์ที่จะช่วยให้ผู้เรียนปฏิบัติภาระงาน (Task-oriented Activities) ได้สำเร็จตามสมรรถนะการเรียนรู้ที่กำหนด รวมถึงการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) แก่ผู้เรียนเป็นระยะ ๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้ปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงานให้ได้ตามเกณฑ์สมรรถนะที่กำหนด

3) การกำหนดให้ผู้เรียนแต่ละคนปฏิบัติภาระงานให้สำเร็จโดยใช้การวัดผลแบบอิงเกณฑ์ (Criterion Referenced) ในการประเมินผลความสำเร็จของผู้เรียนแต่ละคน อีกทั้งมีการบันทึกรายงานผลข้อมูลสมรรถนะเพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนในครั้งถัดไป

แนวทางการวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะ

1. การวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะ

ในกระบวนการจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะเพื่อให้รู้ว่าผลการจัดการเรียนรู้เป็นอย่างไร ผู้เรียนสามารถบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่มากนักน้อยเพียงใด ผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนมีคุณภาพจริงหรือไม่ และมีสิ่งใดที่ควรปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement) หรือพัฒนาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างเต็มตามศักยภาพ จึงจำเป็นต้องประเมินการเรียนรู้เพื่อแสดงผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนที่ชัดเจน วัตถุประสงค์ของการประเมินการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ (Competency-Based Assessment: CBA) มีองค์ประกอบสำคัญอยู่ 3 ประการ (Prasertsin et al., 2021; Srivastava et al., 2021) ได้แก่

1) การประเมินเพื่อการเรียนรู้ (Assessment for Learning) หมายถึง การประเมินเพื่อวินิจฉัยปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน การปรับปรุงวิธีการเรียนรู้หรือวิธีการทำงานของผู้เรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคล แนวคิดสำคัญของการประเมินเพื่อการเรียนรู้ก็คือ การประเมินในห้องเรียนขณะที่จัดการเรียนการสอนโดยผู้สอนและผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กันสูงผ่านช่องทางการสื่อสารที่เป็นคำถามหรือบทสนทนาให้คิด พัง และให้คำตอบเพื่อสะท้อนความคิดและวิถีปฏิบัติที่ได้เรียนรู้มา การประเมินตามแนวทางนี้เป็นการประเมินความก้าวหน้า (Formative Assessment) เป็นสำคัญ

2) การประเมินขณะเรียนรู้ (Assessment as Learning) หมายถึง การรวบรวมข้อมูลเชิงประจักษ์เกี่ยวกับการเรียนของผู้เรียนในขณะที่เรียนเพื่อช่วยให้ผู้เรียนตระหนักในการเรียนรู้ของตนเอง การประเมินเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนประเมินตนเองว่าเขาทำอะไร เขาทำอะไรได้ และใช้การประเมินเพื่อการเรียนรู้ในสิ่งใหม่ การให้ผู้เรียนออกแบบแผนการเรียนรู้และกลยุทธ์ในการเรียนรู้จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการเรียนรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่อง การประเมินตามแนวทางนี้เป็นการประเมินความก้าวหน้าด้วยตนเองเช่นกัน

3) การประเมินผลการเรียนรู้ (Assessment of Learning) หมายถึง การประเมินเพื่อตัดสินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนว่าเกิดการเรียนรู้บรรลุตามมาตรฐานของหลักสูตรหรือผลลัพธ์การเรียนรู้เพียงใด ผู้สอนเป็นผู้มีบทบาทหลักในการประเมินตามแนวทางนี้และเป็นการประเมินสรุปผลโดยภาพรวม (Summative Assessment)

Perera, Babatunde, Pearson, and Ekundayo (2017) กล่าวว่า การวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะตามรูปแบบมาตรฐานจะเน้นการใช้การประเมินตามสภาพจริงจากสิ่งที่ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงและความก้าวหน้าที่เกิดขึ้น เช่น การประเมินจากการปฏิบัติ (Performance Assessment) หรือการประเมินโดยใช้แฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio Assessment) รวมถึงการประเมินตนเอง (Self-Assessment) และการประเมินโดยเพื่อน (Peer Assessment) เป็นต้น กระบวนการวัดและประเมินผลที่ใช้

สถานการณ์และคอมพิวเตอร์เป็นฐานเพื่อให้บริบทเป็นสภาพจริงมากขึ้น เช่น การเตรียมบริบทเป็นข้อความ รูปภาพ วีดีโอ แพลตฟอร์มดิจิทัล และสถานการณ์จำลองบนเครือข่ายคอมพิวเตอร์ ซึ่งสามารถที่จะประเมินได้หลายประเด็นในสถานการณ์เดียวกัน โดยการประเมินจะเป็นไปตามลำดับขั้นของสมรรถนะที่กำหนด หากพบว่าไม่ผ่านก็จะต้องได้รับการซ่อมเสริมจนกระทั่งผ่านจึงจะสามารถก้าวไปสู่ลำดับขั้นต่อไป ส่วนการรายงานผลตามสมรรถนะนั้นเป็นการใช้ข้อมูลพัฒนาการและความสามารถของผู้เรียนตามลำดับขั้นที่ผู้เรียนทำได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งสอดคล้องกับ Goldman and Scott (2016) ที่ให้ความเห็นว่าการวัดและประเมินผลฐานสมรรถนะเป็นการวัดความสามารถของผู้เรียนเทียบกับมาตรฐานของประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นกระบวนการรวบรวมหลักฐานเพื่อวิเคราะห์ความก้าวหน้าและผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนทุกระดับ การประเมินตามความสามารถให้ความสำคัญกับผลลัพธ์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การปรับปรุงหลักสูตรรายวิชา และการที่ตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงาน เป็นต้น

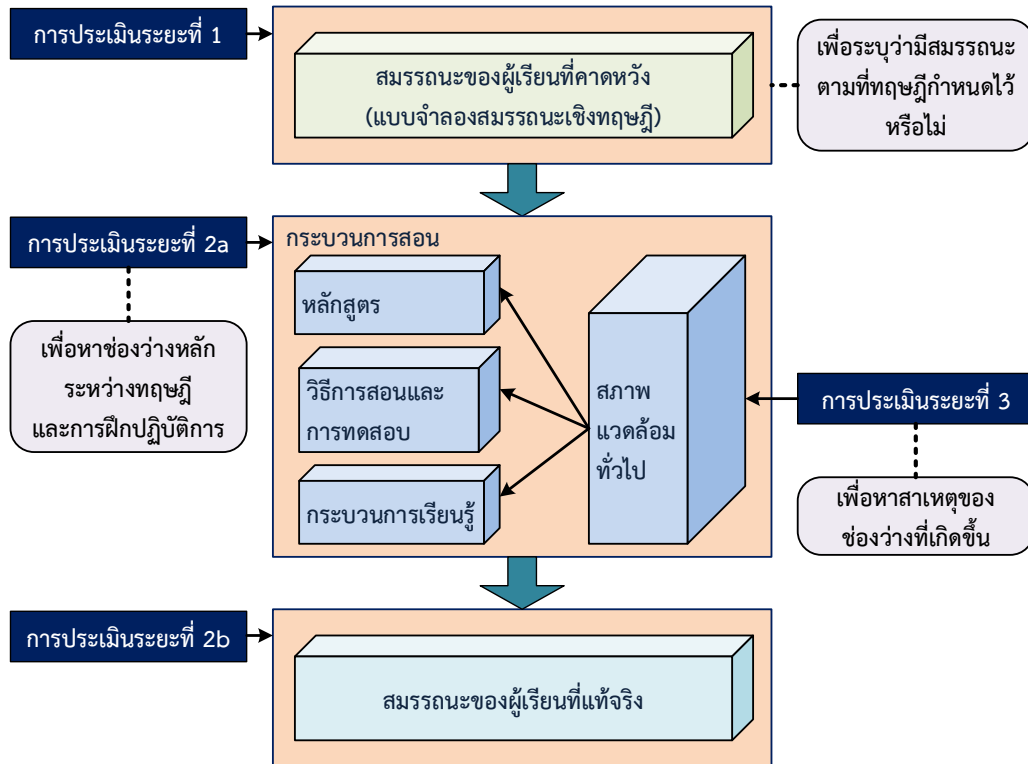
Srivastava, Gupta, and Jaiswal (2021) ได้ให้แนวคิดสำหรับการประเมินผลการสอนฐานสมรรถนะไว้ว่าการประเมินผลการสอนฐานสมรรถนะเน้นรูปแบบการประเมินผล 3 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 การประเมินผลฐานสมรรถนะตามแบบจำลองเชิงทฤษฎี (Evaluation of Theoretical Competence Model)

ระยะที่ 2 การประเมินผลการสอนและคัดกรองผู้เรียนตามสมรรถนะ (Evaluation of the Teaching Process and of the Real Learner Competencies through a Screening)

ระยะที่ 3 การประเมินผลรายละเอียดกระบวนการสอนที่เป็นรูปธรรม (Detailed Evaluation of Concrete Aspects of the Teaching Process)

แบบจำลองการจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะแสดงดังภาพที่ 1 ทั้งนี้การประเมินระยะที่ 1 และระยะที่ 2 เป็นรูปแบบการประเมินผลการสอนฐานสมรรถนะที่สามารถใช้ได้ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่เมื่อถูกนำมาใช้ในการประเมินผลฐานสมรรถนะในระดับอุดมศึกษาก็ต้องมีการปรับปรุงบริบทให้เหมาะสม ดังนั้นการประเมินในระยะที่ 1 และระยะที่ 2 จึงมีความสำคัญอย่างมาก เนื่องเพราะการดำเนินการตาม 2 ระยะนี้ ทำให้ผู้สอนสามารถรู้ถึงสมรรถนะใดที่ผู้เรียนจำเป็นต้องมี (ระยะที่ 1) กระบวนการสอนส่งเสริมสมรรถนะให้แก่ผู้เรียนหรือไม่ (ระยะที่ 2a) และผู้เรียนได้รับการพัฒนาสมรรถนะตามที่กำหนดไว้หรือไม่ (ระยะที่ 2b) การประเมินผลสามารถสิ้นสุดในระยะนี้ได้ถ้ากระบวนการสอนสามารถพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนได้ตรงตามเป้าหมายที่วินิจฉัยแล้ว อย่างไรก็ตาม หากเกิดช่องว่างของการพัฒนาสมรรถนะจากการประเมินผลในระยะที่ 2b อาจมีการประเมินผลรายละเอียดกระบวนการสอนที่เป็นรูปธรรมในระยะที่ 3 เพื่อการหาแนวทางการลดช่องว่างของการส่งเสริมและพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนได้ในลำดับถัดไป (Prasertsin et al., 2021)

ภาพที่ 1 แบบจำลองการจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะ

นอกจากนี้ Macchi Silva and Ribeiro (2021) กล่าวถึงการประเมินผลที่เน้นการปฏิบัติ (Performance-Based Assessment) โดยเน้นที่กระบวนการเรียนรู้และวิธีการปฏิบัติ ซึ่งมักจะมีการประเมินทักษะ 4 ด้าน ได้แก่

- 1) ทักษะตามภาระงาน (Task Skills) หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติภาระงานแต่ละเรื่อง
- 2) ทักษะการจัดการภาระงาน (Task Management Skills) หมายถึง ความสามารถในการจัดการกับภาระงานและกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติภายใต้งานนั้น ๆ

3) ทักษะในการแก้ปัญหาและคาดการณ์อุปสรรคปัญหาที่อาจเกิดขึ้น (Contingency Skills) หมายถึง ความสามารถในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและคาดการณ์อุปสรรคปัญหาที่อาจเกิดขึ้น การประเมินทักษะนี้ใช้ได้ดีโดยกำหนดเป็นสถานการณ์จำลอง

4) ทักษะตามบทบาท/งานที่รับผิดชอบ/สภาพแวดล้อม (Job/Role/Environment Skills) หมายถึง ความสามารถในการรับผิดชอบต่อหน้าที่ตามบทบาทที่กำหนด การประเมินทักษะนี้จะรวมถึงสมรรถนะในการทำงานร่วมกับผู้อื่นด้วย

ในขั้นนี้สามารถอธิบายเพิ่มเติมได้ว่า เกณฑ์ปฏิบัติเป็นผลการเรียนรู้ซึ่งคาดหวังให้ผู้รับการอบรมหรือผู้เรียนสามารถทำได้เมื่อสำเร็จการศึกษา ดังนั้นการวางแผนการจัดการจัดการเรียนการสอนด้านสมรรถนะต้องกำหนดจุดประสงค์การปฏิบัติ (Performance Objective) หรือจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยให้ความรู้และการฝึกปฏิบัติเพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะที่แท้จริง สามารถปฏิบัติงานได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด และการประเมินผลต้องสอดคล้องกับเกณฑ์การปฏิบัติจึงจะเกิดการเรียนการสอนและการประเมินผลแบบฐานสมรรถนะ เพราะใช้สมรรถนะเป็นตัวกำหนดตั้งแต่การจัดการเรียนการสอนจนถึงการวัดและประเมินผล อีกทั้งนักการศึกษา Suresh Kumar and Aithal (2019) และ Fahrenbach (2022) ได้นำเสนอกรอบแนวคิดการวัดและการประเมินผล

ว่าเป็นตัวบ่งชี้หลักในการวัดผลการทำงานและเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณภาพ ได้แก่ ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตร โดยมีการบูรณาการอยู่ในกระบวนการจัดการเรียนการสอน ซึ่งการประเมินผลนั้นสามารถใช้รูปแบบที่หลากหลาย ได้แก่ การสังเกต (Observation), การสาธิต (Demonstration) และการตั้งคำถาม (Questioning) รวมถึงแบบทดสอบและข้อสอบอัตนัย (Pen and Paper Test and Essays) ซึ่งใช้การประเมินด้านความรู้จากการสอบปากเปล่า (Oral Test), การทำโครงงาน (Mini Projects), สถานการณ์จำลอง (Simulations), แฟ้มผลงาน (Portfolios) และการประเมินผลโดยใช้คอมพิวเตอร์เป็นฐาน (Computer-Based Assessment) โดยมีโปรแกรมสำเร็จรูปเป็นเครื่องมือในการสร้างแบบทดสอบ การประมวลผล การบันทึกผล และการรายงานผลเพื่อการปรับปรุงผลลัพธ์การเรียนรู้ในครั้งต่อไป

2. ประสิทธิภาพของการวัดผลการศึกษาด้วยระบบการศึกษาฐานสมรรถนะ

Shet, Patil, and Chandawarkar (2019) กล่าวโดยสรุปว่า ระบบการศึกษาฐานสมรรถนะ (Competency-Based Education System: CBES) จะมุ่งเน้นที่การพัฒนาทักษะการทำงานที่ประกอบด้วยทักษะและความเชี่ยวชาญที่หลากหลาย ซึ่งมีการผสมผสานกับทัศนคติที่เอื้อต่อการปฏิบัติงานที่เพียงพอและมีประสิทธิภาพเป็นที่น่าพอใจ อีกทั้งยังมีการนำวิธีการสอนที่หลากหลายรวมถึงการเรียนการสอนที่มีการฝึกประสบการณ์หรือการฝึกภาคสนาม โดยมุ่งเน้นให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ด้านการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนซึ่งมีการกำหนดตัวชี้วัดที่มีประสิทธิภาพในการวัดผลการศึกษา ดังนั้นระบบการศึกษาฐานสมรรถนะจึงสามารถแสดงถึงผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมถึงคุณลักษณะของบุคคลที่คาดหวังของสถานประกอบการในการจ้างงานได้ดีที่สุด นอกจากนี้ ประสิทธิภาพของการวัดผลการศึกษาด้วยระบบฐานสมรรถนะสำหรับการใช้วัดทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนเมื่อสำเร็จการศึกษาทุกระดับโดยภาพรวม ได้แก่ ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม ทักษะด้านการสื่อสารสารสนเทศและรู้เท่าทันสื่อ ทักษะด้านความร่วมมือ การทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ ทักษะด้านคอมพิวเตอร์และระบบไอซีที ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ทักษะด้านความเข้าใจต่างวัฒนธรรมและกระบวนทัศน์ และทักษะอาชีพ ดังนั้น ประสิทธิภาพของการวัดผลการศึกษาด้วยระบบการศึกษาฐานสมรรถนะทุกระดับจะสามารถระบุถึงความสามารถที่แท้จริงของการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้นั่นเอง

แนวทางการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะและสมรรถนะผู้เรียน

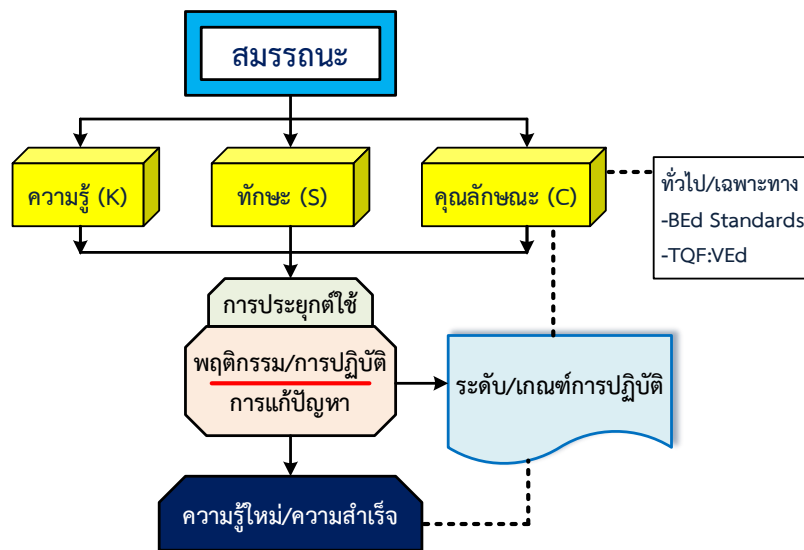
1. การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ

การจัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในประเทศไทยจะใช้หลักสูตรแกนกลางสำหรับการจัดการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีสมรรถนะการเรียนรู้ที่กำหนดในศตวรรษที่ 21 ส่วนในระดับอาชีวศึกษาได้มีการกำหนดมาตรฐานคุณวุฒิระดับอาชีวศึกษาไว้เป็นการเฉพาะ สถาบันการศึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้องจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโครงสร้างหลักสูตรและรายวิชา วิธีการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุสมรรถนะการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลตามบริบทที่กำหนดในระดับอุดมศึกษา สามารถพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะโดยการกำหนดโครงสร้างหลักสูตรที่ประกอบด้วย 4 ส่วนหลัก ได้แก่ วัตถุประสงค์ของหลักสูตร คุณลักษณะรายวิชา วิธีการจัดการเรียนการสอน และวิธีการวัดและประเมินผล เป็นต้น ในการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะในระดับอุดมศึกษาต้องออกแบบการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งผลลัพธ์การเรียนรู้ (OBE) โดยกำหนดให้ผู้เรียนแสดงออกถึงผลลัพธ์การเรียนรู้ทั้งคุณลักษณะทั่วไป (Generic Learning Outcome: GLO) และคุณลักษณะเฉพาะ (Specific Learning Outcomes: SLO) ซึ่งหลักสูตรต้องแสดงผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ครอบคลุมทั้งทางด้านความรู้ (Knowledge), ทักษะ (Skills), จริยธรรม (Ethics), ลักษณะบุคคล (Character/Attribute) และทักษะเฉพาะทาง (Specific) เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะเป็นการเรียนการสอนที่มีจุดประสงค์การเรียนรู้ฐานสมรรถนะเป็นเป้าหมายหลัก นั่นคือ มุ่งเน้นการพัฒนาความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะต่าง ๆ อย่างเป็นองค์รวม (Holistic) ทั้งในการปฏิบัติงาน การแก้ปัญหา และการใช้ชีวิต โดยเป็นการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน หรือเรียนรู้เพื่อให้อาจสามารถใช้การได้จริงในสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน อีกทั้งยังเป็นการเรียนเพื่อใช้ประโยชน์ไม่ใช้การเรียน

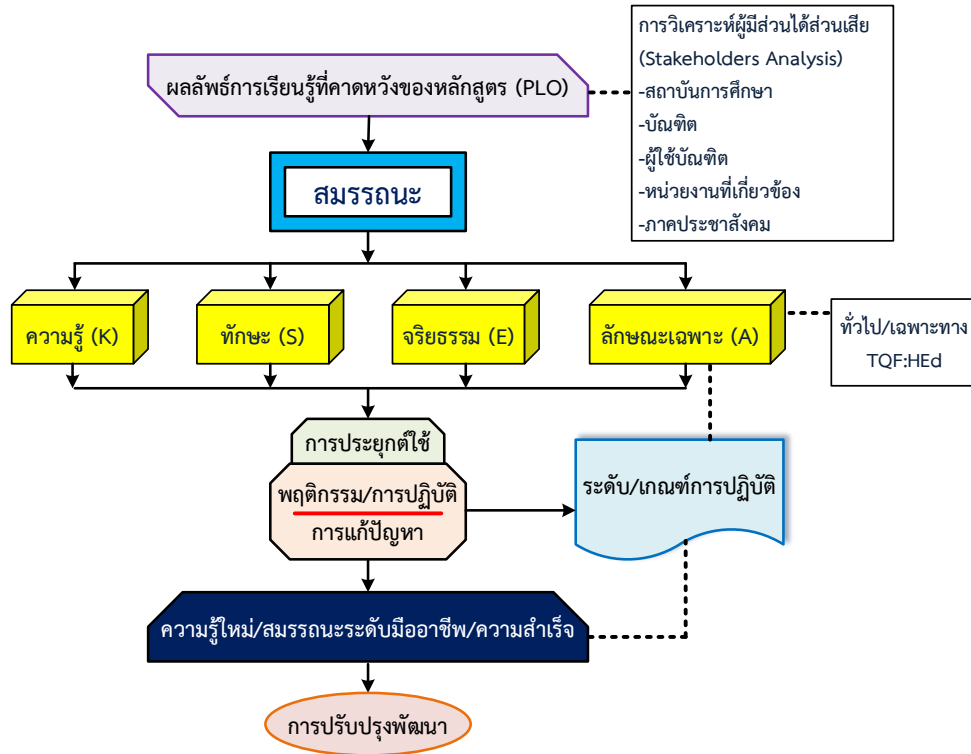

เพื่อรู้เท่านั้น (Chandan et al., 2022) ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะเน้น “การปฏิบัติ” โดยมีชุดของเนื้อหาความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการนำไปสู่สมรรถนะที่ต้องการ จึงทำให้สามารถลดเวลาเรียนเนื้อหาจำนวนมากที่ไม่จำเป็น เอื้อให้ผู้เรียนมีเวลาในการเรียนรู้เนื้อหาที่จำเป็นในระดับที่ลึกซึ้งขึ้น และมีโอกาสได้ฝึกฝนการใช้ความรู้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะในระดับชำนาญการหรือเชี่ยวชาญ (Chomkai et al., 2019) นอกจากนี้ ยังเป็นการเรียนการสอนที่มีลักษณะการบูรณาการความรู้ข้ามศาสตร์ ความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานใดงานหนึ่งจะได้รับ การนำไปใช้เพื่อความสำเร็จของการปฏิบัติงาน ซึ่งการเรียนการสอนเป็นการบูรณาการนั้น ผู้เรียนสามารถใช้เวลาในการเรียนรู้ และมีความก้าวหน้าในการเรียนรู้ไปตามความถนัดและความสามารถของตน สามารถไปได้เร็วหรือช้าแตกต่างกันได้ ในส่วนการให้ ข้อมูลป้อนกลับแก่ผู้เรียนเพื่อการปรับปรุงพัฒนาเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้การเรียนรู้ฐานสมรรถนะประสบความสำเร็จ ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด (Elatia et al., 2021) ดังนั้นสามารถสรุปองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะ กับการจัดการเรียนการสอนของผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและการอาชีวศึกษาแสดงดังภาพที่ 2 ส่วนแนวทางการพัฒนา หลักสูตรฐานสมรรถนะกับการจัดการเรียนการสอนของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาแสดงดังภาพที่ 3

ภาพที่ 2 แนวทางการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะกับการจัดการเรียนการสอนของผู้เรียน
ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและการอาชีวศึกษา

จากภาพที่ 2 แสดงให้เห็นถึงองค์ประกอบสำคัญของการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะที่สามารถนำไปใช้กำหนดเป็นรูปแบบ การวัดและประเมินผลเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางการศึกษาสามารถนำไปใช้กำหนดเป็น แนวทางสำหรับการบริหารหลักสูตรฐานสมรรถนะในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและการอาชีวศึกษาในประเทศไทย โดยมีแผนการ ปรับใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะเริ่มต้นด้วยการรวบรวมข้อมูลเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาและความพร้อมในการปรับใช้ หลักสูตรในสถานศึกษาต่าง ๆ ติดตามด้วยการปรับปรุงพื้นฐานและยกระดับความพร้อมของสถานศึกษาผ่านการดำเนินงาน ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับนโยบาย การให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาสถาบันการศึกษา การนำรูปแบบหรือกลไกไปสู่การปฏิบัติจากกรณีศึกษา และการสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษา เพื่อให้การปรับใช้หลักสูตร เป็นไปโดยราบรื่นและสามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการผลิตทรัพยากรมนุษย์ให้ตรงตามสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 สู่ตลาดแรงงานได้จริง (Ahmad, 2020; Gupta et al., 2022)

ภาพที่ 3 แนวทางการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะกับการจัดการเรียนการสอนของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา

สิ่งสำคัญประการหนึ่งของการบริหารจัดการหลักสูตรฐานสมรรถนะก็คือ การกำหนดนโยบายและระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการกระบวนการเรียนรู้ โดยสถาบันการศึกษาจำเป็นต้องมีระบบและกลไกในการพัฒนาหลักสูตรรวมถึงการประกันคุณภาพการศึกษาที่ชัดเจนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา (Kennedy & Birch, 2020; Martinez Casanovas et al., 2022) เพราะกลไกต่าง ๆ ต้องมีการบูรณาการโดยคำนึงถึงประเด็นสำคัญตามลำดับต่อไปนี้

1) การพัฒนาหลักสูตรที่ต้องเชื่อมโยงและสอดคล้องกับปรัชญาและพันธกิจของสถาบันการศึกษาแห่งนั้น โดยมีการสำรวจเพื่อวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders Analysis) ที่ประกอบด้วยบุคลากรของสถาบันการศึกษา บัณฑิต ผู้ใช้บัณฑิต หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และภาคประชาสังคม เพื่อให้สามารถกำหนดการศึกษาที่มุ่งผลลัพธ์ (OBE) และถ่ายทอดให้เป็นผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวังของหลักสูตร (PLOs) ซึ่งมีลักษณะดังนี้

- 1.1) ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังต้องมีความชัดเจนและสอดคล้องกับวิสัยทัศน์และพันธกิจของสถาบันการศึกษา
- 1.2) ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังต้องครอบคลุมทั้งความรู้และลักษณะทั่วไปรวมถึงความรู้และทักษะเฉพาะทาง
- 1.3) ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังต้องสะท้อนถึงความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างชัดเจน

2) การออกแบบการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งผลลัพธ์การเรียนรู้ (OBE) ผู้เรียนต้องแสดงออกถึงผลลัพธ์การเรียนรู้ทั้งในส่วนของคุณลักษณะทั่วไป (GLO) และคุณลักษณะเฉพาะ (SLO) ส่วนการวัดและประเมินผลต้องสอดคล้องกับผลลัพธ์การเรียนรู้ที่กำหนด

3) การพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้แต่ละด้าน (ความรู้ ทักษะ จริยธรรม ลักษณะบุคคล และทักษะเฉพาะทาง) ต้องแสดงถึงกลยุทธ์การเรียนการสอนที่ใช้พัฒนาการเรียนรู้และกลยุทธ์การประเมินผลการเรียนรู้โดยอาศัยหลักการของ Bloom's Taxonomy ซึ่งแสดงเป็นตารางพัฒนาการการเรียนรู้ของผลลัพธ์การเรียนรู้ (SPOs) โดยภาพรวมของหลักสูตร

4) การประกันคุณภาพการศึกษาของหลักสูตรโดยอาศัยกลไกคุณภาพโดยรวมที่ประกอบด้วย การวางแผน (Quality Planning), การกำกับติดตาม (Quality Control) และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (Quality Improvement) เพื่อรับประกันคุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษาเชิงประจักษ์

2. การพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน

การนำกรอบหลักสูตรฐานสมรรถนะหลักมาสู่การพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนในชั้นเรียนและสถาบันการศึกษาสามารถทำได้หลายแนวทาง สำนักงานสภาการศึกษาไทยได้เสนอแนะแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน 6 แนวทาง (Office of the Education Council, 2020) โดยสามารถเลือกใช้ได้ตามความพร้อมและบริบทของสถาบัน ดังนี้

แนวทางที่ 1 ใช้งานเดิมเสริมสมรรถนะ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสมรรถนะเพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาสมรรถนะนั้นเพิ่มขึ้นจนเกิดสมรรถนะที่ต้องการ

แนวทางที่ 2 ใช้งานเดิมต่อเติมสมรรถนะ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ต่อยอดเพิ่มเติมจากงานเดิมให้ต่อเนื่องไปถึงขั้นการฝึกฝนการนำความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ได้เรียนรู้แล้วไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่หลากหลาย ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะที่ต้องการ

แนวทางที่ 3 ใช้รูปแบบการเรียนรู้สู่การพัฒนาสมรรถนะ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่มีการนำรูปแบบการเรียนรู้ต่าง ๆ มาวิเคราะห์เชื่อมโยงกับสมรรถนะที่สอดคล้องกันและเพิ่มเติมกิจกรรมที่สามารถช่วยพัฒนาสมรรถนะนั้นให้เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน อันจะส่งผลให้การเรียนการสอนตามรูปแบบการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นด้วย

แนวทางที่ 4 สมรรถนะเป็นฐานผลานตัวชี้ เป็นการจัดการเรียนรู้โดยนำสมรรถนะที่ต้องการพัฒนาเป็นตัวตั้งและนำตัวชี้วัดที่สอดคล้องกันมาออกแบบการสอนร่วมกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทั้งเนื้อหาสาระและทักษะตามที่ตัวชี้วัดกำหนดไปพร้อมกันกับการพัฒนาสมรรถนะหลักที่ต้องการ โดยนำสมรรถนะและตัวชี้วัดที่สอดคล้องกันมาออกแบบการสอนร่วมกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทั้งเนื้อหาสาระและทักษะตามที่ตัวชี้วัดกำหนดไปพร้อมกับการพัฒนาสมรรถนะหลักที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิต

แนวทางที่ 5 บูรณาการผลานหลายสมรรถนะ เป็นการจัดการเรียนรู้โดยนำสมรรถนะหลากหลายสมรรถนะเป็นตัวตั้งและวิเคราะห์ตัวชี้วัดที่เกี่ยวข้อง จากนั้นทำการออกแบบการสอนที่มีลักษณะเป็นหน่วยบูรณาการที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ได้อย่างเป็นองค์รวมโดยเห็นความสัมพันธ์ระหว่างวิชาหรือกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ การบูรณาการเป็นการจัดการเรียนรู้แบบองค์รวมที่สอดคล้องกับปรัชญาการสอนแบบสมรรถนะเป็นฐานมากที่สุด

แนวทางที่ 6 สมรรถนะชีวิตในกิจวัตรประจำวัน เป็นการสอดแทรกสมรรถนะที่ส่งเสริมการทำกิจวัตรประจำวันของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพและคุณภาพมากขึ้น โดยการใช้กิจกรรมในชีวิตประจำวันที่ทำอยู่แล้วเป็นสถานการณ์ในการฝึกฝนสมรรถนะ และเมื่อฝึกพัฒนาสมรรถนะนั้นได้อย่างคล่องแคล่วและผ่านสถานการณ์ต่าง ๆ ผู้เรียนจะค่อย ๆ มีสมรรถนะนั้นได้อย่างแท้จริง โดยสามารถนำความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตจริง

เนื้อหาที่กล่าวมาทั้งหมดได้ระบุถึงแนวทางการวัดและประเมินผลการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะสำหรับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของประเทศไทย ดังนั้น ในการนำไปใช้ในทางปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จต้องอาศัยความร่วมมือในการขับเคลื่อนจากทุกภาคส่วน ได้แก่ ผู้บริหาร ผู้สอน บุคลากรทางการศึกษา ศึกษานิเทศก์ ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารหลักสูตรฐานสมรรถนะ การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมตามบริบทของสถาบันการศึกษา และการเพิ่มสมรรถนะการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งผู้สอนควรศึกษารายละเอียดที่เกี่ยวข้อง ข้อดี ข้อเสีย และวิธีปฏิบัติที่เหมาะสมสำหรับการนำไปใช้เพื่อการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้สำหรับการจัดการศึกษาในแต่ละระดับ อีกทั้งผู้บริหารควรพัฒนาระเบียบปฏิบัติหรือกลไกในการปรับปรุงประสิทธิภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนในภาพรวม

โดยอาจจัดทำเป็นรายงานสมรรถนะของผู้เรียนทุกภาคการศึกษาเพื่อนำมาเปรียบเทียบผลลัพธ์การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเชิงประจักษ์ในลำดับถัดไป

บทสรุป

จากเนื้อหาที่กล่าวมาในบทความฉบับที่ผ่านมาและข้อมูลที่กล่าวมาแล้วข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า สาระสำคัญของการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะก็คือ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยมีองค์ประกอบ 3 ประการ ได้แก่ การประเมินเพื่อการเรียนรู้ การประเมินขณะเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ โดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การประเมินผลฐานสมรรถนะตามแบบจำลองเชิงทฤษฎี ระยะที่ 2 การประเมินผลการสอนและคัดกรองผู้เรียนตามสมรรถนะ และระยะที่ 3 การประเมินผลรายละเอียดกระบวนการสอนที่เป็นรูปธรรม การวัดและการประเมินผลจะเป็นตัวบ่งชี้หลักในการวัดผลการทำงานของหลักสูตรและผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณภาพโดยบรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ทั้งด้านความรู้ ทักษะ จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักสูตร รวมถึงทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 โดยมีการบูรณาการอยู่ในกระบวนการจัดการเรียนการสอน ซึ่งการประเมินผลนั้นสามารถใช้ได้หลากหลายรูปแบบ ได้แก่ การสังเกต การสาธิต การตั้งคำถาม แบบทดสอบ และข้อสอบอัตนัย เป็นต้น โดยใช้ในการประเมินด้านความรู้ การสอบปากเปล่า การทำโครงการ สถานการณ์จำลอง แฟ้มผลงาน รวมถึงการประเมินผลโดยการใช้คอมพิวเตอร์เป็นเครื่องมือในการจัดทำฐานข้อมูลและรายงานผลตามสมรรถนะการเรียนรู้ของผู้เรียนที่กำหนดเพื่อการปรับปรุงและพัฒนาในลำดับถัดไป

เมื่อพิจารณาถึงปรัชญาของการจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะสามารถกล่าวได้ว่าเป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่มีจุดประสงค์การเรียนรู้ฐานสมรรถนะเป็นเป้าหมายหลัก โดยมุ่งเน้นการพัฒนาความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะต่าง ๆ อย่างเป็นองค์รวมในการปฏิบัติงาน การแก้ปัญหา และการใช้ชีวิต ซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง การเรียนรู้เพื่อให้สามารถนำไปใช้การได้จริงในการดำรงชีวิตท่ามกลางสถานการณ์ต่าง ๆ นอกจากนี้ รูปแบบการจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะนั้น ทำให้ผู้เรียนสามารถใช้เวลาในการเรียนรู้และมีความก้าวหน้าในการเรียนรู้ตามความถนัดและความสามารถของตน สามารถไปได้เร็ว-ช้าแตกต่างกันได้ในส่วนการให้ข้อมูลป้อนกลับแก่ผู้เรียนเพื่อการปรับปรุงพัฒนา ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด การประเมินการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ (CBA) มีองค์ประกอบ 3 ประการ ได้แก่ 1) การประเมินเพื่อการเรียนรู้ 2) การประเมินขณะเรียนรู้ และ 3) การประเมินผลการเรียนรู้ โดยระบบการวัดและประเมินผลที่ดีต้องมีการบันทึกและรายงานผลเป็นระยะ ๆ โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจำเป็นต้องนำข้อมูลเชิงประจักษ์มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ให้เห็นคุณลักษณะที่แท้จริงของผู้เรียนในแต่ละช่วงเวลา อีกทั้งกระบวนการวัดและประเมินผลต้องมีรูปแบบที่น่าเชื่อถือและมีเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือถึงจะทำให้สามารถสะท้อนถึงสมรรถนะแห่งความเป็นจริงของผู้เรียนได้ สิ่งสำคัญของการบริหารหลักสูตรฐานสมรรถนะก็คือ การกำหนดนโยบายและระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนโดยสถาบันการศึกษาต้องมีระบบและกลไกในการพัฒนาหลักสูตรรวมถึงการประกันคุณภาพการศึกษาที่ชัดเจนโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา เพราะกลไกต่าง ๆ ต้องมีการบูรณาการโดยคำนึงถึงประเด็นสำคัญตามลำดับ ได้แก่ 1) การพัฒนาหลักสูตรที่ต้องเชื่อมโยงและสอดคล้องกับปรัชญาและพันธกิจของสถาบันการศึกษาแห่งนั้น 2) การออกแบบการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งผลลัพธ์การเรียนรู้ (OBE) 3) การพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้แต่ละด้าน (ความรู้ ทักษะ จริยธรรม ลักษณะบุคคล และทักษะเฉพาะทาง) และ 4) การประกันคุณภาพการศึกษาของหลักสูตรโดยอาศัยกลไกคุณภาพโดยรวม

นอกจากนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาทุกระดับสามารถนำแนวทางนี้ไปใช้กำหนดนโยบายและระเบียบปฏิบัติสำหรับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยการกำหนดรูปแบบวิธีการวัดและประเมินผลตามความเหมาะสมซึ่งต้องเน้นสมรรถนะหรือผลลัพธ์การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนโดยแท้จริงจากการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรรายวิชา ส่วนบุคลากรทางการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาทุกระดับสามารถนำแนวทางนี้ไปประยุกต์ใช้สำหรับการพัฒนารูปแบบการจัดการ

เรียนการสอนฐานสมรรถนะในสถาบันการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสำหรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพ เพื่อการพัฒนาประเทศไทยต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิชาการนี้ได้รับทุนสนับสนุนการตีพิมพ์เผยแพร่จากวิทยาลัยผู้ประกอบการสร้างสรรค์นานาชาติรัตนโกสินทร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ผู้เขียนขอขอบคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

- Alhashem, F., Agha, N. and Mohammad, A. (2022). Required competencies for e-learning among science and mathematics supervisors: post-pandemic features of education. *International Journal of Information and Learning Technology*, 39(3), 240-255.
- Ahmad, T. (2020). Scenario based approach to re-imagining future of higher education which prepares students for the future of work. *Higher Education, Skills and Work-Based Learning*, 10(1), 217-238.
- Brauer, S. (2021). Towards competence-oriented higher education: a systematic literature review of the different perspectives on successful exit profiles. *Education + Training*, 63(9), 1376-1390.
- Cates, S.V., Doyle, S., Gallagher, L., Shelton, G., Broman, N. and Escudier, B. (2021). Making the case for virtual competency-based education: Building a twenty-first century small business workforce. *Higher Education, Skills and Work-Based Learning*, 11(1), 282-295.
- Chandan, K., Kealey, C., Timpson, P. and Murphy, B. (2022). Blended learning model incorporating online learning for a competency-focused, work-based learning (WBL) programme – allied healthcare case-study. *Higher Education, Skills and Work-Based Learning*, 12(4), 791-806.
- Chomkai, P., Singlop, S. and Thongsorn, P. (2019). The curriculum development of competency based on attributes of students hands-on Rajamangala University of Technology Tawan-Ok. *Journal of Education Naresuan University*, 21(2), 189-200.
- Denning, S. (2021). A powerful diagnostic tool for 21st century management. *Strategy & Leadership*, 49(1), 3-9.
- ELAtia, S., Ipperciel, D., Zaiane, O., Bakhshinategh, B. and Thibaudeau, P. (2021). Graduate Attributes Assessment Program. *International Journal of Information and Learning Technology*, 38(1), 117-134.
- Fang, Y., Paine, L. and Huang, R. (2022). Continuity and change: Chinese lesson study redefined in the context of key competencies-based reform. *International Journal for Lesson and Learning Studies*, 11(2), 49-59.
- Fahrenbach, F. (2022). A design science approach to developing and evaluating items for the assessment of transversal professional competences. *Education + Training*, 64(1), 21-40.
- Ferreras-Garcia, R., Sales-Zaguirre, J. and Serradell-López, E. (2021). Developing entrepreneurial competencies in higher education: a structural model approach. *Education + Training*, 63(5), 720-743.
- Goldman, E. and Scott, A.R. (2016). Competency models for assessing strategic thinking. *Journal of Strategy and Management*, 9(3), 258-280.
- Gupta, N., Vrat, P. and Ojha, R. (2022). Key drivers that impact the quality of education – a holistic approach", *Journal of Advances in Management Research*, 19(3), 488-510.

- Hooda, A. and Singla, M.L. (2021). Core – competencies – a key to future – oriented and sustainable e-governance implementation: a mixed method research. *Transforming Government: People, Process and Policy*, 15(1), 80-107.
- Juithong, S. (2022). The effects of competency-based learning design for enhancing student teacher’s teaching. *Valaya Alongkorn Review (Humanities and Social Science)*, 12(1), 15-29.
- Levesque, V.R. and Wake, C.P. (2021). Organizational change for sustainability education: a case study of one university’s efforts to create and implement institution-wide sustainability competencies. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 22(3), 497-515.
- Kennedy, M. and Birch, P. (2020). Reflecting on outcome-based education for human services programs in higher education: a policing degree case study. *Journal of Criminological Research, Policy and Practice*, 6(2), 111-122.
- Macchi Silva, V.V. and Ribeiro, J.L.D. (2021). A discussion on using quantitative or qualitative data for assessment of individual competencies. *Personnel Review*, 50(6), 1460-1478.
- Martínez Casanovas, M., Ruíz-Munzón, N. and Buil-Fabregá, M. (2022). Higher education: the best practices for fostering competences for sustainable development through the use of active learning methodologies. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 23(3), 703-727.
- Mongkhonvanit, J. (2017). Thailand’s dual education system: a way forward. *Higher Education, Skills and Work-Based Learning*, 7(2), 155-167.
- OECD. (2021). *Innovating Education and Educating for Innovation: The Power of Digital Technologies and Skills*. OECD Publishing, Paris.
- Office of the Education Council. (2020). *Proactive competency-based learning management*. Bangkok: 21 Century Co., Ltd.
- Perera, S., Babatunde, S.O., Pearson, J. and Ekundayo, D. (2017). Professional competency-based analysis of continuing tensions between education and training in higher education. *Higher Education, Skills and Work-Based Learning*, 7(1), 92-111.
- Phakamach, P. and Panjarattanakorn, D. (2023). Competency-Based Education Management Architecture Follows the 21st Century Approach to Educational Reform. *Journal of Research for Learning Reform*, 6(1), 36-50.
- Phakamach, P., Phomdee, R. and Wachirawongpaisarn, S. (2021). The educational innovative organization in the digital era model for higher education management under new normal situations in Thailand. *Proceedings of Research Administration Network Conference 2021*, August 5-6, 2021. 349-363. Thailand: Srinakharinwirot University.
- Phakamach, P., Senarith, P. and Wachirawongpaisarn, S. (2022a). The metaverse in education: The future of immersive teaching & learning. *RICE Journal of Creative Entrepreneurship and Management*, 3(2), 75-88.
- Phakamach, P., Senarith, P., Wachirawongpaisarn, S. and Phakamach, V. (2022b). The study of elements of educational innovative organization in the digital era for science school appropriate in Thailand. *Journal of Teacher Professional Development*, 3(2), 33-49.

- Prasertsin, U., Srihasnet, K. and Laonoi, A. (2021). Guidelines for competency-based assessment in 21st century. *Journal of Educational Measurement, Mahasarakham University*, 27(2), 16-31.
- Shet, S.V., Patil, S.V. and Chandawarkar, M.R. (2019). Competency based superior performance and organizational effectiveness. *International Journal of Productivity and Performance Management*, 68(4), 753-773.
- Sinlarat, P. (2020). The path to excellence in Thai education. *RICE Journal of Creative Entrepreneurship and Management*, 1(2), 60-75.
- Srivastava, P.K., Gupta, M. and Jaiswal, B. (2021). RepGrid: a new way of identifying and assessing teaching competency. *Journal of Applied Research in Higher Education*, 13(2), 577-590.
- Suresh Kumar, P.M. and Aithal, P.S. (2019). Competency assessment and grading in higher education. *International Journal of Multidisciplinary & Allied Studies*, 6(12), 127-136.